

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сучасна система вищої освіти в Україні, головною метою якої є формування професіонала, на даному етапі передбачає пошук нових підходів для подолання кризи, що виявляється у невідповідності знань студентів суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості й інтелектуальної діяльності. Останнім часом у вищій школі посилюється увага до навчання, для якого характерна яскраво виражена творча спрямованість і нестандартність підходів до навчання і виховання. Цей стиль передбачає постійний пошук динамічної системи ефективних цілей і завдань, аналіз змістовної сторони навчального процесу і розробку способу подання матеріалу, вивчення технологій його аналізу, вибір і застосування методів, прийомів, засобів і форм навчання.

Сьогодні заклади вищої освіти одержали право на вибір варіантів навчання, право на творчість. Проте при всій важливості нових технологій, нової філософії освіти, вирішальна роль у втіленні їх у життя належить викладачеві, який може як реформувати, так і деформувати освіту.

Основним завданням даної статті є обґрунтування результатів дослідження навчання як процесу і результату такої навчальної діяльності, який стимулює активний пошук на поставлені завдання або проблемні ситуації. Досягнення позитивного емоційного фону веде до створення позитивної мотивації у навчанні – складного структурного компоненту, в якому відбувається об'єднання різноманітних складових особистості: її домінуючих мотивів, інтересів і потреб, які водночас є стимулами навчальної діяльності. Моральна мотивація є також системою переконань, ідеалів, психолого-педагогічних факторів, які визначають успішність особистості у навчанні.

Для покращення навчання у вищій школі потрібно подолати формалізм у навчанні. Своєрідність цього динамічного процесу полягає у тому, що він забезпечує включення емоційних сфер психіки того, хто навчається. Активне функціонування інтелектуальної і вольової сфери під час такого навчання сприяє формуванню стійкого інтересу до предмета, спонукає до самоосвіти, і сприяє формуванню активної, творчої, гармонійно розвиненої особистості.

У центрі навчально-виховної роботи стоять проблеми не просто розвитку особистості, а конкретні завдання з формування її світогляду, культури, індивідуального досвіду, творчих нахилів, виховання соціальної та екологічної відповідальності, глобальної самосвідомості. На місце старих методів і підходів приходять нові, що ґрунтуються на принципах гуманізації, гуманітаризації, безперервності, варіативності навчального процесу, гармонійного поєднання в ньому традиційного і модерністського аспектів, досягнень національної та світової освіти. Нові концептуальні засади розвитку національної системи освіти викликають до впровадження і нові форми навчально-виховного процесу – модульне навчання, інтегровані курси, поліваріантність навчальних програм і багато інших новацій.

Навчально-пізнавальна діяльність при покращеному навчанні характеризується залученням до творчого засвоєння матеріалу, а саме: спостереження і практичні дії переважають над слуханням або супроводять його; індукція переважає над дедукцією; аналіз відбувається через синтез, асоціативний та евристичний механізми, зв'язок інтуїтивного і логічного; джерелом знань є опора на наочність.

У такому удосконаленому процесі роль педагога змінюється з домінуючої на провідну, тобто роль не лише наставника, але й співучасника процесу навчання. Таке особистісно орієнтоване навчання відбувається у формі діалогу, в якому збагачується особистісний досвід, формуються гуманістичні цінності. До інтенсивних технологій відносяться такі: лекція удвох; лекція-прес-конференція; лекція-візуалізація; лекція із запланованими помилками; панельна дискусія; круглий стіл; мозковий штурм; науково-практична конференція; ситуаційно-рольові та ділові ігри.

Для високої результативності навчального процесу у вищій школі необхідно щоб навчання і виховання особистості відбувалося з максимально можливою індивідуалізацією, створен-

ням умов для саморозвитку і самонавчання студентів, осмисленого визначення ними своїх можливостей і життєвих цілей. Метод спирається на принцип природовідповідності та мотиваційно-процесуального забезпечення навчального процесу. Особистісно орієнтована система навчання цілеспрямовано створює нову педагогічну етику. Ця етика зміцнює позицію студентів і викладачів у спілкуванні, утверджує не рольове, а особистісне спілкування; зумовлює потребу діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думками, враженнями, моделювання життєвих ситуацій; включає самоаналіз, самооцінки, самопізнання, навчальний матеріал, який має особистісне значення у даному віці.

Гуманістичне навчання готує молодь до безконфліктного життя у конкретному історичному, соціокультурному просторі, поваги до прав і свобод кожної особи. Завдяки такому навчанню формується соціальна комунікабельність – уміння входити у групову взаємодію, добре володіти мовним, культурним словником суспільства.

Специфіка проблемного підходу в навчанні, на відміну від традиційного, полягає в постановці проблеми перед студентами та поступовому відкритті знань самостійно або за допомогою викладача. Основна ідея такого методу – не від знання до проблеми, а від проблеми до знань. Такий метод активно сприяє розвитку творчого мислення студентів. У такому випадку знання містить усередині себе ніби зародки нового знання, певні вектори, що задають напрям його потенційному розвитку. У той же час, викладач має зрозуміти, що не можна всі форми навчання та всі методи звести до проблемних. Це неможливо, по-перше, тому, що проблемне навчання вимагає набагато більше часових і матеріальних витрат, та, по-друге, тому, що воно обов'язково повинно супроводжуватися узагальнюючими та систематичними лекціями. Адже самостійно студентові важко відтворити цілісну картину сучасного наукового знання. Загальні орієнтири та системоутворюючі начала для нього має побудувати викладач. Лише в одній із форм навчання проблемний метод має завжди займати домінуюче місце – це науково-та навчально-дослідна робота студентів. У всіх інших організаційних формах навчання проблемні методи можуть магі місце більшою або меншою мірою залежно від багатьох факторів, із яких не останнім є ступінь готовності викладача до їх використання у навчальному процесі та його психолого-педагогічна культура.

Психолого-педагогічна культура взагалі характеризує рівень розвитку й ефективність освіти у даному суспільстві, сформованість соціально-духовних цінностей і норм, що діють у системі освіти. Е. Вільховченко впевнений, що поняття культури має включати в себе не лише духовну сферу (мораль, етику, ідеали), але й матеріальну сферу – економіку тощо [2, с. 81]. На його думку, культура – це феномен, що охоплює всю життєдіяльність людей: освіту, виробництво, працю, соціальні відносини, мислення, поведінку. Виходячи з цього, педагогічна культура є системою духовно-моральних цінностей, звичаїв і традицій, норм і правил поведінки, які визначають цілі та завдання освіти в даному суспільстві. Вона є таким регулятором взаємовідносин, у якому кристалізуються найбільш успішні зразки педагогічної думки, взаємовідносини товариства та партнерства, сила минулого досвіду, фактичні цінності та незамінні нічим моральні і мотиваційні ресурси наукового зростання особистості.

Розвиток людини у вищій школі як особистості і суб'єкта діяльності обов'язково повинен включати і розвиток самостійності. Цьому сприяють самостійна робота із навчальною і науковою літературою; написання різних самостійних робіт, а також дослідних, курсових, дипломних.

Під ефективною самостійністю розуміється вміння без систематичного контролю, допомоги та стимуляції з боку викладача самостійно працювати на заняттях, дома, в бібліотеці, вміння організувати окремі форми роботи і всю учбову діяльність в цілому. У вищій школі існують різні види індивідуальної самостійної роботи – підготовка до лекцій, семінарів, лабораторних робіт, заліків, іспитів, виконання рефератів, завдань, курсових робіт і проектів, а на заключному етапі – виконання дипломного проекту.

Потреба в консультуванні студентів виникає з різних причин. Нерідко вони стикаються з певними труднощами під час самостійного опрацювання навчального матеріалу або виконання завдання. А консультація – це форма навчального заняття, за якої студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їхнього практичного застосування.

Розвиток освіти залежить від пріоритетів у державній політиці, а також від економічного стану держави, рівня відкритості суспільства, наявності системи стимулів, що визначають рі-

вень особистого надбання знань і сприяють підвищенню інтелекту. Освіта починається з чітко визначених завдань, а забезпечується правильною організацією всієї системи навчання.

При створенні попиту на інтелект, особливо акцентуючи увагу на компетентність студентів і викладачів, тобто коли в основу системи освіти закладені вищі моральні принципи, коли її метою є збагачення вітчизняної науки й інтелектуальної власності, тоді й наповнення освітнього процесу стає ефективним.

Отже, вищий навчальний заклад повинен випускати студента не тільки із певним багажем знань, а із умінням ці знання використовувати, та ще так, щоб досягти при цьому найкращих результатів. Тому проблема розробки і засвоєння алгоритмів продуктивного рішення професійних завдань і шляхів оволодіння майстерністю, професійною культурою стає зараз особливо актуальною. Необхідно визначити критерії, рівні, етапи, ступені просування до професіоналізму, чинники, що сприяють і перешкоджають професійному зростанню, розквіту творчої активності, становленню професійної компетентності.

Список використаної літератури

1. Богданова І. М. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій / І. М. Богданова // Педагогіка і психологія. – 1997. – №4 (17). – С. 174–185.
2. Вільховченко Э. С. Новое в культуре труда, производства, компании / Э. С. Вильховченко // Мировая экономика и международные отношения. – 1994. – № 12. – С. 81–83.
3. Удод О. А. Нова освітня парадигма: пошуки та досвід Дніпропетровщини // Філософія освіти та стан її розробки в Україні / О. А. Удод – К. : ІЗМН, 1997. – С. 23-32.

Віра Осінова

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

При комплексному вирішенні теоретичних і практичних проблем розвитку загальної освіти одну з провідних позицій займає професійна педагогіка як соціально-професійно-педагогічна комплексна наука, яка має свої закони, закономірності, принципи і специфічні особливості.

При переході суспільства до постіндустріальної епохи на перетині технічної та гуманітарної сфер педагогіки сформувався і активно розвивається в різних країнах світу актуальний для цього періоду напрям професійної педагогіки – інженерна педагогіка.

Одна з причин розвитку інноваційного навчання і становлення педагогічної інноватики – це криза освіти, яка визнається в усьому світі безперечним фактом.

Під педагогічними інноваціями мають на увазі нововведення в педагогічній системі, що поліпшують перебіг і результати навчально-виховного процесу. Однак нововведення можуть і погіршити систему [1, с. 36].

Інженерна педагогіка вирішує проблеми гуманізації інженерно-технічної освіти та професійно-педагогічної підготовки викладачів технічних дисциплін, розробляє науково обґрунтований базис і педагогічні технології, що актуалізують закладені в ній потужні можливості для розвитку духовності та творчого потенціалу всіх суб'єктів інженерно-технічної діяльності.

Отже, перш ніж приступити до створення інноваційних навчальних програм, треба почати цілеспрямовану систематичну роботу щодо освоєння в педагогічних колективах нових технологій навчання і виховання, щодо використання досвіду педагогів-експериментаторів.

У педагогічній науці інноваційна діяльність розуміється як цілеспрямована педагогічна діяльність, заснована на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння та вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою